

Samspel och motspel i beslutsprocessen: Striderna i Storuman, Malå och Överkalix om kärnkraftens avfall

av EVERT VEDUNG OCH PATRIK OLOFSSON

Sverige har ett av världens största kärnkraftsprogram. Kärnkraftsutvecklingen i landet inleddes i total enighet bland rikspartierna. Längre var frågan starkt forskningsdriven och hanterades av en mycket fåtalig grupp centralt placerade forskare, administratörer och politiker. Det torde vara helt korrekt att karaktärisera denna grupp på nationell nivå som ett litet, samstämt, sammansvetsat, slutet segment (Lindström 1991 samt Wittrock och Lindström 1984). När den första kommersiella kärnkraftsreaktorn startades 1972, var enigheten om kärnkraftens välsignelser fortfarande nästan total. Men på våren 1972 ställde Birgitta Hambræus (c) sin berömda interpellation i riksdagen om kärnkraftens risker. Ett år senare utbröt den första stora offentliga kärnkraftsdebatten varefter kretsen av engagerade kontinuerligt kom att vidgas. Från 1975 och framåt

stod kärnkraften för den största politiska konflikten i svensk politik. Två regeringar föll på fissionskraften (Vedung 1979:42ff, 1980:126ff).

Detta skede i utvecklingen slutade med att det nationella politiska systemet för att åtminstone temporärt och nödtorftigt kunna hantera frågan fick tillgripa en extraordinär beslutsordning, folkomröstning. Härigenom hade hanteringen förflyttats från ett litet slutet segment till den allra bredaste och mest öppna beslutsprocedur Sveriges politiska system äger. Genom folkomröstningen 1980 godkände svenska folkét att utöver de sex reaktorer som redan var tagna i drift, skulle ytterligare sex användas under sin livstid för att producera elektricitet för det svenska folkhushållet. Därefter skulle kärnkraften avvecklas. Folkomröstningskampanjen koncentrerades kring kärnkraftens av-

veckling, vilket i ett statsperspektiv gjorde att kärnkraftens expansion hamnade i skymundan. Deklarerade intentioner om avveckling långt in i framtiden var viktigare än en rejäl faktisk ytterligare kärnkraftsinveckling i nuet (Holmberg och Asp 1984:49ff, 90ff).

Så kan utvecklingen beskrivas ur ett centrumperspektiv, det vill säga på nationell nivå. På det lokala planet, i *periferiperspektivet*, ses kärnkraften, dess utveckling och avveckling på ett annat sätt.

Vid framställning av kärnkraft erhålls utbränt kärnbränsle, som innehåller plutonium. Plutonium är ett av de allra giftigaste ämnen som människan känner till; för att oskadliggöras måste det hållas åtskilt från allt liv under inte mindre än 100 000 år. Svenska reaktorinnehavare stannade för lösningen att förvara det högaktiva avfallet djupt nere i berggrunden, inneslutet i flera lager av skyddande höljen. I början av 1990-talet hade vetenskapsidkare och tekniker kommit så pass långt i sitt arbete att de ansvariga på allvar kunde sätta igång med att börja leta efter en lämplig plats för ett slutförvar för detta använda kärnbränsle. Frågan var detta slutförvar skall ligga visade sig bli oerhört omstridd, liksom hur själva slutförvaringen skall gå till. Vi kom att få beslutsprocesser på lokal nivå i landet, som ifråga om det folkliga engagemangets bredd och djup överträffar det mesta i svensk politik. Den tid tycktes oerhört avlägsen då ett litet anonymt segment i centrum kunde driva utvecklingen framåt. Att få det lokala planet, *periferin*, att ta ansvar för det avfall som uppstått vid kärnkraftsdriften har visat sig vara en ytterst mödosam uppgift.

Den 21 oktober 1992 skickade Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) till landets kommuner ett brev med en

förfrågan, om de var intresserade av att få mer information om en så kallad förstudie för att utreda förutsättningarna för att längre fram eventuellt kunna placera ett djupförvar av utbränt kärnbränsle på orten. Redan innan brevet sändes iväg hade grupper i ett par kommuner i Norrbotten visat sitt intresse för en sådan förstudie. En näringslivsgrupp i Arjeplog hade redan i maj samma år blivit informerad av SKB. Någon vecka därefter, i början av juni, hade arbetarkommunen i Överkalix haft en liknande informationsträff med kärnbränslebolaget. Men det blev Storuman i södra Lappland, som den 29 juni 1993 först av alla kom in med en begäran till bolaget om att få en förstudie genomförd. En annan lappländsk kommun, Malå, blev den andra kommunen i landet att hos SKB begära en förstudie, den 22 november 1993. I Överkalix i Norrbotten väckte i kommunfullmäktige den 26 april 1993 socialdemokraterna en motion, som efter åtskilliga politiska turer drogs tillbaka 27 december 1993. Något beslut i frågan kom aldrig till stånd (Vedung och Olofsson 1997:1).

Syfte

Uppsatsens generella *tema* är hur man på kommunal nivå *implementerar* en nationell politik. Mer avgränsat handlar essän om hur kommuner ställer sig, när statens kärnavfallspolitik skall förverkligas i det lokala territoriet. Beslutsfattandet i kommuner står i centrum. Vi har valt att undersöka hur man i de tre svenska glesbygdskommunerna Storuman, Malå och Överkalix politiskt reagerade på centrums erbjudande om att Svensk Kärnbränslehantering AB skall få utföra en förstudie i kommunen, i

syfte att få fram ett säkrare beslutsunderlag, för att längre fram kunna avgöra om bolaget skall gå vidare med undersökningar samt eventuellt bygga ett slutförvar för kärnkraftens radioaktiva avfall inom dessa kommuners gränser.

Syftet är tvåfaldigt. Det *första* syftet är att göra några generella iakttagelser om hur beslutsfattandet i de tre kommunerna avviker från vad vi uppfattar som normalt, rutinmässigt beslutsfattande samt från vad vi i förväg förväntar oss vid implementeringen av en statlig politik. Det *andra* syftet handlar om att förklara varför kommunfullmäktige i Storuman och Malå, den 29 juni respektive den 22 november 1993, som landets första respektive andra kommun fattade beslut om att låta SKB genomföra en förstudie, medan en motion i kommunfullmäktige i Överkalix om förstudie tillstyrktes av kommunstyrelsens arbetsutskott den 1 juni och kommunstyrelsen den 14 juni men drogs tillbaka den 27 december 1993, så att något beslut om förstudie aldrig kom att fattas i fullmäktige. Vad förklarar denna skillnad?

Vi skall börja med generella iakttagelser och avsluta med att försöka förklara varför kommunerna fattade olika beslut.

Första syftet: Generella iakttagelser om de tre beslutsprocesserna

Till att börja med skall vi lyfta fram skillnader mellan våra tre fall å ena sidan och vad vi kan kalla rutinpolitik i allmänhet å andra. Typiskt för avgörandeprocesserna i de tre kommunerna är nämligen att de i vissa stycken markant

avviker från kommunalt rutinpolitiskt beslutsfattande eller från vad vi allmänt förväntar oss i svensk kommunal politik.

En tillväxtallians (s+m+fp, alternativt kds) mot en ekologiallians (v+c+mp)

Det lokala partimönstret vad gäller det utbrända kärnbränslet är annorlunda än det vanliga vänster-högermonstret i det svenska partisystemet. Socialdemokraterna, som är kommunbärande parti i Malå och Överkalix och klart största parti även i Storuman, är överlag tydligt för en förstudie. Även socialdemokraternas traditionella huvudmotståndare moderaterna är i huvudsak för. Särskilt tydligt är detta i Malå men även i Överkalix, även om det i den senare kommunen finns sprickor. I Storuman uppstår ett svalg mellan moderaterna från centralorten Storuman som är för och moderaterna i turistorten Tärnaby som är mot. Folkpartiet är splittrat i både Malå och Storuman och i Överkalix är den ende folkpartistiske ledamoten i fullmäktige negativt inställd.

Kristdemokraterna kan inte entydigt placeras, ty i Storuman är de entydigt för en förstudie och i den andra näraliggande västerbottenskommunen Malå entydigt mot. I Överkalix saknar partiet representation.

Mot denna s+m+i någon mån fp-allians på förstudiesidan står en motståndarallians: v+c+mp. Mot en förstudie i alla tre kommunerna är nämligen vänsterpartiet, centerpartiet och miljöpartiet. Vänsterpartisterna är genomgående mot liksom centerpartisterna, de senare med ett undantag, i Storuman. Miljöpartiet var negativt men fanns bara

i Storuman. Även ny demokrati var mot.

Partimönstret i de tre kommunerna kontrasterar emot de konstellationer som brukar gälla i vänster-högerfrågor, där vpk+s brukar stå emot c+fp+m eller röd-grönt samarbete där s+c står emot fp+m till höger och vpk till vänster. Å andra sidan uppträder mönstret s+m+fp emot v+c+mp numera i miljöfrågor i riksdagen inte så sällan.

Det viktiga är emellertid att både det socialistiska och det borgerliga blocket i

svensk politik är sönderbrutet i kärnavfallsfrågan i de tre kommunerna. Detta gör partimönstret i kommunerna ovanligt. Om vi hårdrar allianserna ovan får vi i princip en koalition av socialdemokrater, moderater och delvis folkpartister för en förstudie och en koalition mot en förstudie av vänsterpartiet, centerpartiet och miljöpartiet (Vedung och Olofsson 1997:8, 108ff). Allianser i de tre kommunerna visas i figur 1.

Figur 1 Allianser i Malå, Storuman och Överkalix för och emot en förstudie

Kommuner	För förstudie	Mot förstudie	Nedlagda
Malå	9s+3m+2fp	5v+3c+2s+2fp+2kds	3s
Storuman	11s+6kds+3m+3fp+1c	4c+3m+2fp+2mp+1nyd	5s
Överkalix	18s+2m	6c+3v+1fp	1s

Källa: Vedung och Olofsson 1997:108ff. Siffrorna för Malå avser förstudiebeslutet i fullmäktige den 22 november 1993 (KF protokoll §97) och för Storuman förstudiebeslutet i fullmäktige den 29 juni 1993 (KF protokoll § 59). I Överkalix drogs ju motionen formellt tillbaka varför någon ren omröstning för och emot en förstudie aldrig ägde rum. För Överkalix har vi därför fått använda omröstningen den 28 juni 1993 (KF protokoll § 33) om ärendet skulle återremitteras eller avgöras samma dag. De som ansåg att ärendet skulle avgöras samma dag var alla motståndare till en förstudie medan de som ville återremittera ärendet var positiva till en förstudie.

Folkligt utomparlamentariskt motstånd

En annan avvikelse från det kommunalt rutinpolitiska är att frågan engagerar inte bara små grupper av politiker och föredragande tjänstemän utan även vanliga medborgare på ett sätt, som torde sakna motstycke.

I alla tre kommunerna uppstår ett osedvanligt kraftigt och brett folkligt

utomparlamentariskt motstånd. Det hela börjar med namnsamlingar plus skrivelser och protestvykort och fortsätter med möten, demonstrationer och bildande av aktionsgrupper. En betydande del av befolkningen i de tre kommunerna verkar vara massivt mot. Motståndet, för att inte säga vreden, riktar sig mot politikerna i fullmäktige och kommunstyrelse. Den riktar sig naturligen också mot representanter för kärnavfallsbolaget SKB. Mindre självklart är att den också i någon mån vän-

der sig mot de statliga organ, som i olika avseenden skall kontrollera SKB – Statens strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftinspektion och Statens råd för kärnavfallsfrågor, KASAM. Striden vittnar om att kommunmedborgarna i denna fråga hyser en grundläggande brist på förtroende för, eller rentav misstro mot, ej blott sina egna valda representanter och kärnavfallsbolaget Svensk Kärnbränslehantering AB utan även de statliga säkerhetsmyndigheterna. Just bristen på förtroende eller misstron torde vara en nyckel till förståelsen av konflikterna.

Denna brist på förtroende för särskilt det socialdemokratiska partiets ledning bland detta partis egna väljare, kanaliseras inte genom vare sig de sedvanliga kanalerna i det egna partiet eller via anti-kärnkraftspartier som centern, vänsterpartiet och miljöpartiet. I stor utsträckning får misstron sitt utlopp genom organ vid sidan av och utanför de vanliga partikanalerna, organ som upprättas under den tid som konflikten pågår speciellt för ändamålet i form av lokala, temporära, spontana aktions- och opinionsrörelser (jfr Gidlund 1978). I alla tre kommunerna bildas aktionsgrupper: Aktionsgruppen mot atomsopor i Storuman, Aktionsgruppen mot atomsopor i Överkalix och Opinionsgruppen mot atomsopor i Malå. Människor som sannolikt aldrig tidigare engagerat sig i kommunalpolitik på annat sätt än genom att rösta på valdagen går på möten, undertecknar petitioner och demonstrerar. Inslaget av kvinnor och ungdomar bland protestanterna är markant, särskilt i överkalixfallet (Vedung och Olofsson 1997:8, 113–120).

Engagemang från grannkommuner

Kommunalt rutinpolitiskt beslutsfattande kännetecknas av att kommunerna är sig själva nog. Andra kommuner lägger sig inte i vad den egna kommunen gör. Ett slående inslag i de tre lokala beslutsprocesserna om förstudie är emellertid engagemanget från grannskapet. I de berörda regionerna utanför kommungränserna protesterar befintliga aktionsgrupper mot utvecklingen. Nya aktionsgrupper bildas och skickar skrivelser. Kommunpolitiker i grannkommuner inkommer också med ampra inlagor. Några exempel: Från Nordland Fylkeskommune i Norge inkommer den 16 juni 1993 en skrivelse till Storumans kommun. Länsmyndigheten i Nordland fruktar att både transporten av det radioaktiva avfallet och själva lagringen på sikt kan få negativa följder för hälsa och miljö samt för näringarna och då i synnerhet turismen. Myndigheten anholder om att löpande få bli informerad om utvecklingen i ärendet samt att de näraliggande kommunerna skall få komma till tals innan lagringsfrågan avgörs (Vedung och Olofsson 1997:57). 26 ledamöter av Sorsele kommunfullmäktige skickar till både Storuman och Malå en skrivelse, vari de hävdar att fullmäktige i Malå och Storuman handlat svekfullt mot "det rena och friska Lappland". Ledamöterna menar att handlandet från grannkommunerna drabbat Sorsele negativt, både ekonomiskt och känslomässigt (Vedung och Olofsson 1997:61, 77). Ett tredje exempel är den regionala Samarbetsgruppen mot transport och lagring av kärnsopor i Västerbotten, som i slutet av mars 1994 lyckats samla ihop 22 000(!) namnunderskrifter med vilka man har uppvaktat

kommunerna. Gruppen verkar från Skelleftehamn som är en tänkbar genomfartsväg och hamn om slutförvaret skulle komma att lokaliseras till Västerbotten (Vedung och Olofsson 1997:77).

Procedurinriktad argumentering mot en förstudie för ett slutförvar

Striderna om en förstudie handlar naturligtvis om sakfrågan själva förstudien, platsens lämplighet, de geologiska och transportmässiga förutsättningarna för ett slutförvar och riskerna med kärnavfallshantering. Intressant nog inriktas emellertid striden inte bara på sakfrågan utan i allra högsta grad på beslutsordningen. Särskilt motståndarna har synpunkter på dels hur förstudiefrågan och kanske frågan om val av slutgiltig plats skall avgöras i kommunen, dels hur platsvalsfrågan skall avgöras i riket. Man argumenterar exempelvis för att beslutet om att acceptera eller avvisa en förstudie måste fattas på ett visst sätt, till exempel genom folkomröstning och inte fullmäktigebeslut. Dessa synpunkter på etablerade beslutsordningar vittnar om misstro mot eller brist på förtroende för etablerade politiska representanter, partier och myndigheter.

Vid vår genomgång av argumenteringen i Storuman, Malå och Överkalix har vi stött på åtminstone fjorton procedurinriktade argument mot en förstudie.

Fyra av dessa procedurargument rör beslutsordningen med *fullmäktigebeslut*. Det förs fram krav på

(1) att ett fullmäktigebeslut skall beredas enligt kommunallagens regler (se

vidare avsnitt nedan om kommunallagen);

(2) att ett fullmäktigebeslut skall beredas genom att även oberoende experter ges tillfälle att föra fram sina motiveringar;

(3) att ett fullmäktigebeslut skall fattas efter samråd med kolleger i andra kommuner samt

(4) att ett fullmäktigebeslut inte skall fattas med ordförandens utslagsröst.

Åtminstone sju procedurargument avser *förstudiens genomförande, givet ett beslut av fullmäktige*:

(5) att förstudien skall bedrivas under total öppenhet;

(6) att lokala representanter skall ingå i den referensgrupp som skall knytas till förstudien för att identifiera och kartlägga de frågor som skall utredas; vissa organisationer som till exempel Svenska Naturskyddsföreningen skall få en representant i denna grupp;

(7) att länsstyrelsen skall ingå i den referensgrupp som skall tillsättas för förstudien;

(8) att om möjligt lokal arbetskraft skall nyttjas i förstudien;

(9) att förstudien skall omfatta undersökning av psykosociala effekter;

(10) att förstudien skall omfatta konsekvenser och möjligheter för näringslivet och turismen samt

(11) att förstudien skall utnyttja lämplig kompetens från närliggande högskolor.

Det förs också fram argument om att frågan skall avgöras genom *folkomröstning*, inte genom fullmäktigebeslut. Man kräver med andra ord en helt annan beslutsordning:

(12) krav på en helt annan beslutsordning i kommunen, nämligen folkomröstning, om fortsatta undersökningar efter genomförd förstudie samt om slutförvar.

Slutligen framförs ett par argument rörande *riksproceduren för platsval*:

(13) att liknande förstudier måste göras i ett flertal andra kommuner samt

(14) att hela riksproceduren måste bli annorlunda genom att regeringen först pekar ut ett antal platser med lämplig berggrund och andra förutsättningar där förstudier skall ske (Vedung och Olofsson 1997:9-10, 49, 76, 78f, 84, 93f).¹

Kommunallagen åberopas av motståndarna

I sina procedurinriktade argumenteringar åberopar förstudiemotståndarna flera gånger kommunallagen. Kommunallagen fungerar alltså inte som en samling döda paragrafer utan används verkligen som ett tillhygge i striden. Det sker tre gånger i form av besvär över redan fattade beslut och vid ett par tillfällen med motivering att åstadkomma en lagenligt korrekt kommunal beslutsprocess, innan beslut ännu fattats. Be-

svärsvägen leder till misslyckanden, medan vägen över korrekt beslutsprocess innan beslut ännu fattats lyckas.

Låt oss först summera *besvärerna* över redan fattade beslut. I Storuman lämnar Kerstin Rönnholm och Gunnar Reisek in var sitt besvär till kammarrätten mot fullmäktigebeslutet av den 29 juni 1993. Rönnholms överklagande tas aldrig upp till prövning eftersom det kom in två månader för sent. Reiseks yrkande tas däremot upp och avslås av kammarrätten. Kommunens beslut har fattats i laga ordning. Även fullmäktige i Malå ådrar sig ett överklagande av novemberbeslutet om förstudie. Det är Hans Forsgren, en drivande kraft i Opinionsgruppen mot atomsopor, som menar att folkets vilja inte har respekterats av de folkvalda och att de fattat beslut på bristfälligt underlag. Även hans besvär underkänns.

Åberopanden av kommunallagen med motivering att åstadkomma en *lagenlig beslutsprocess innan beslut fattas* återfinns endast i Överkalix. När kommunalrådet Roland Lång (s) och Göte Nylund (s) väcker motion den 26 april 1993 med förslag att samma dag och utan minsta beredning i kommunala organ begära förstudie i Överkalix, invänder centerpartisten Göran Jakobsson och vänsterpartisten Sven Nordmark att enligt kommunallagen måste frågan först beredas. Kommunallagen medger i och för sig för kommunfullmäktige att uppta en motion och samma dag fatta beslut i frågan, det vill säga en fråga kan avgöras utan beredning. Men kommunfullmäktige måste då vara enigt och ärendet skall vara av sådan art att det fordrar skyndsamt handläggning (SFS 1991:900, 5 kap. §32). Dessa förutsättningar var inte uppfyllda i det aktuella fallet, menade opponenter. Inför den-

na legalistiska invändning ändrade motionärerna själva sitt yrkande från beslut om förstudie till beslut om att utreda frågan om en förstudie.

Det andra fallet har sin upprinnelse i Långs och Nylunds yrkande i fullmäktige den 28 juni 1993 att fullmäktige skall besluta om återremiss till kommunstyrelsen för ytterligare utredning. Den 27 juli inbjuder sagde Lång i sin egen skap av kommunalråd till en informationskväll den 12 augusti i Folkets Hus i Överkalix. När kommunstyrelsens arbetsutskott sammanträder den 2 augusti yrkar en centerpartist avslag på inbjudan med motiveringen att kommunfullmäktige uppdragit åt kommunstyrelsen att arrangera informationsträffen, inte åt arbetsutskottet. Kommunalrättsligt sett måste frågan därför tas upp i kommunstyrelsen. Efter detta ändrar sig Lång och föreslår att kommunstyrelsen skall besluta att arrangera informationsmötet så snart möjligt, vilket arbetsutskottet godtar. Argumentering i formfrågan används för att skjuta upp beslut i sakfrågan.

Denna förändring får oanade konsekvenser genom att frågan skjuts upp ordentligt. Dagen därpå meddelar Roland Lång att informationsmötet skall ställas in "på grund av centerpartiets agerande om tolkning av en kommunalrättslig fråga". Han syftar på kravet att ärendet måste tas upp i kommunstyrelsen. Eftersom kommunstyrelsen inte skall samlas förrän i mitten av augusti, blir det först då som ett nytt datum för informationsmötet kan fastslås. Allt detta leder till att informationsmötet inte kan hållas förrän den 8 november (Vedung och Olofsson 1997:10f, 63, 78f, 84, 149).

Riksnivån sparsamt företrädd och rikspolitikerna helt frånvarande

Att få till stånd ett slutförvar för använt kärnbränsle är ett nationellt intresse. Staten har stakat ut hur slutförvarsfrågan skall hanteras. Riksnivån är emellertid sparsamt företrädd i våra lokala konflikter. Svensk Kärnbränslehantering AB är naturligtvis aktiv. Även säkerhetsmyndigheterna Statens strålskyddsinstitut och Statens kärnkraftinspektion deltar men i mindre utsträckning och endast för att informera om den tänkta beslutsgången i sin helhet. Greenpeace Sverige intervenerar med skrivelser i samtliga tre kommuner. Same Ät nam, Sáminuorra, Avfallskedjan och Folkkampanjen mot kärnkraft-kärnvapen skymtar hastigt förbi.

Med tanke på frågans allmänpolitiska, miljöpolitiska och energipolitiska vikt skulle man kunna vänta sig att rikspolitiker lägger synpunkter på problemet. Så är emellertid inte fallet. Ingen rikspolitiker uttalar sig om läget i Storuman eller Överkalix under hela den tid, som striden pågår. Även i fallet Malå tigger rikspolitikerna. Malå kommun bjuder två gånger in miljöminister Olof Johansson (c) till orten för att få regeringens syn, men ministern tackar nej (Vedung och Olofsson 1997:11, 49, 56, 77).

Lokala tidningar tiger

En annan egenhet är att det förekommer så lite opinionsbildning från lokalpressens sida under det år som konflikterna pågår. Nyhetsförmedling om händelseförloppen förekommer i hög grad

i samtliga tidningar, men vad vi avser är opinionsbildning på ledarplats och i övrigt redaktionellt material. Detta väcker forskarens undran mot bakgrund av konfliktens häftighet och kanske också mot bakgrund av att den opinionsbildande funktionen hos en mångfaldig tidningsvärld brukar anföras som det viktigaste argumentet för statligt presstödet. De fem lokala tidningarna i vår studie skrev totalt 24 ledare (inklusive krönikor och underledare) i förstudiefrågan under hela perioden. I särklass står Norrbottens-Kuriren i Luleå med moderat ledarsida, som inte förmådde prestera en enda ledare om läget i Överkalix under hela den aktuella perioden. Tio av de totalt 24 ledarna skrevs efter det att beslut fattats, mot 14 före. Västerbottens Folkblad skrev ingen ledare om vare sig Malå eller Storuman innan dessa kommuner fattade sina förstudiebeslut. Även Norrländska Socialdemokraten i Luleå börjar i huvudsak skriva först när Överkalix kommuns beslut tycks stå klart. Den aktar sig då väldigt noga för att säga något i sak om en förstudie, om slutförvarsfrågan, om platsvalsmetoden eller om kärnkraften i allmänhet; den nöjer sig med synpunkter på karakteristika hos den kommunala beslutsprocessen (Vedung och Olofsson 1997:11, 120–133).

Antydan till motsättning mellan befolkning och etablerad miljörörelse

Kärnavfallsfrågan uppvisar inte bara ett folkligt missnöje och en misstro mot de etablerade lokala partierna och mot kommunernas ledningar. Det finns också ett inslag av åsiktsskillnad mellan folkliga miljöaktivister och den främ-

sta etablerade miljöorganisationen, Svenska Naturskyddsföreningen. Att tala om en frontställning dem emellan eller att den breda miljöaktivismen hyser misstro mot den etablerade naturskyddsorganisationen vore emellertid att gå för långt. Men det finns nyansskillnader i uppträdande. Malå Naturskyddsförening fordrar mycket hovsamt den 17 augusti 1993 att politiker och allmänhet skall få information även av andra än SKB före beslutet i fullmäktige. Skrivelsen tar inte upp sakfrågan och kräver exempelvis inte nej till förstudie eller nej till avfallslager. Den hävdar heller inte att frågan skall avgöras enligt någon annan beslutsordning, till exempel folkomröstning. Samma förnöjsamhet har vi också kunnat iaktta i Storuman där systerföreningen inte brydde sig om att svara på kommunens remiss och ordföranden till och med uttalade sig för en förstudie. Detta kontrasterar starkt mot hur Opinionsgruppen i Malå och Aktionsgruppen i Storuman argumenterade och agerade (Vedung och Olofsson 1997:12, 69).

Fattade beslut skall rivas upp!

Normalt i Sveriges kommuner är att den minoritet som förlorar finner sig i sitt nederlag och inte omedelbart börjar arbeta för att det fattade beslutet skall rivas upp. Detta var inte fallet i kärnavfallsfrågan. Ett markant inslag i Malå och Storuman är att protesterna och motståndet fortsätter även efter det att ett positivt beslut fattats om en förstudie. Motståndarna vill riva upp beslutet eller i varje fall stoppa ett avfallslager. I båda dessa kommuner genomförs emellertid en förstudie (Vedung och Olofs-

son 1997:12).

Men i båda kommunerna avförs frågan senare helt från dagordningen genom folkomröstningar. I Storuman genomförs en folkomröstning den 17 september 1995 i samband med det första svenska valet till Europaparlamentet. Resultatet blev ett mycket klart nej. På frågan "Skall Svensk Kärnbränslehantering AB få fortsätta söka slutförvaringsplats i Storumans kommun?" röstade 71 procent nej, 28 procent ja och 1 procent blankt (Storuman, fullmäktige, protokoll 1995-11-28). Valdeltagandet var 73 procent (SvD 950918, Klart nej till prov om kärnavfall).

Jämnare blev omröstningen i Malå i september 1997 som slutade med röst-siffrorna 54 procent (1410) nej mot 44 procent (1147) ja. Valdeltagandet var 87 procent. Frågan i folkomröstningen löd: "Ska SKB få fortsätta söka plats för använt kärnbränsle i Malå kommun?" (Bilaga till protokoll fört vid kommunala folkomröstningen i Malå kommun).

Pudelns kärna?

Naturligt nog eskaleras striden till att gälla inte bara förstudien utan den fortsatta processen efter förstudien fram till att eventuellt ett slutförvar placeras i kommunen. I och för sig räcker detta för att förklara stridernas omfattning och intensitet på lokal nivå. Varför skall Överkalix offra sig för Sverige och ta emot en potentiellt dödsfarlig industri-anläggning, har kanske motståndarna resonerat. Varför skall vi i Malå eller Storuman engagera oss i en dylik riksangelägenhet?

Men frågan får faktiskt betydligt större dimensioner än så här. För mot-

ståndarna handlar den i hög grad också om kärnkraftens framtid. Om slutförvarsfrågan löses, så ökar risken för att kärnkraften inte bara blir kvar utan också byggs ut ytterligare och växer i betydelse som energikälla. Detta är för motståndarna det verkliga skräckscenariot. Kraften och energin i motståndet kan nog knappast begripas om inte denna koppling till kärnkraftens framtid blir klarlagd. För motståndarna handlar striden inte bara om slutförvaring av använt kärnbränsle från de befintliga svenska kärnkraftverken; det handlar om att stoppa en lösning för att politiskt förhindra att i framtiden kärnkraften ytterligare byggs ut.

Striden vidgas också på en annan punkt. Den kommer att omfatta argument rörande europeisk slutförvaring genom den eventuellt förestående anslutningen till EU. Motståndarna hävdar att det finns risk för att den kommun som accepterar en förstudie i slutändan kommer att stå där som hela Europas avfallstipp. Detta argument upprepas ofta, och vederläggs lika ofta av förstudieivrarna.

Förespråkarna å sin sida argumenterar helt annorlunda. De försöker begränsa frågan till att gälla just en förstudie. Saken handlar om en förstudie, inte senare provborringar, inte ett senare slutförvar. Förespråkarna får diskuteras när resultatet av en förstudie föreligger. Förespråkarna poängterar också starkt att det blir positiva effekter på sysselsättningen och den framtida näringslivsstrukturen.

Motståndarna sätter in saken i ett stort *politiskt* sammanhang, kärnkraftens framtid som energikälla i Sverige. De för också in ett *europeiskt* perspektiv på frågan. De vill se problemet i bredast möjliga perspektiv. Förespråkarna däremot

är ytterst angelägna om att begränsa debatten till den *konkreta sakfrågan*: om det skall göras en förstudie eller inte. Att detta kan vara ett första steg i riktning mot ett förvar vill de inte gärna tala om. De vill så mycket som möjligt begränsa frågan. Kan detta vara pudelns kärna? (Vedung och Olofsson 1997:12–13).

Andra syftet: Varför fattar kommunerna skilda beslut?

Det andra syftet handlar om att förklara varför Storuman och Malå säger ja medan Överkalix säger nej till en förstu-

die. För att uppfylla detta syfte har vi ställt upp och prövat ett antal hypoteser om förklaringar. Totalt är det sju större förklaringsfaktorer med underfaktorer som därvid granskas. Faktorerna är uppställda som hypoteser. Genom att jämföra resultaten i de tre kommunerna vid varje hypotes har vissa förklaringsfaktorer kunnat uteslutas medan andra visat sig ha förklaringskraft.

Förklaringsfaktorer

Hypoteserna om tänkbara förklaringar presenteras kortfattat i figur 2.

Figur 2. Förklaringshypoteser: Vad förklarar kommunernas skilda ställningstaganden?

- 1. De lokala politiska partiernas allmänna inställning i sakfrågan**
 - a. Absolut majoritet för ena eller andra sidan avgör
 - b. Relativ styrka avgör
- 2. Lokala opinionsrörelser**
 - a. Styrka (numerär plus intensitet)
- 3. Massmedias inställning**
 - a. Negativ eller positiv inställning på ledarplats och i övrigt redaktionellt material
 - b. Intensitet i inställning på ledarplats och i övrigt redaktionellt material
- 4. Sysselsättningsläget**
 - a. Arbetslöshetens storlek
 - b. Arbetslöshetens ökningstakt
- 5. Näringsliv och näringslivstraditioner**
 - a. Aktuellt näringsliv eller näringslivstradition
- 6. Beslutsprocessernas specifika egenskaper**
 - a. Om motopinionsrörelser kommer in tidigt eller sent i den kommunala beslutsprocessen
 - b. Kommunala beslutsprocessernas öppenhet
- 7. Samspel och motspel mellan beslutsfattare och opinionsrörelser**

Lokala politiska partier- nas allmänna inställning avgör?

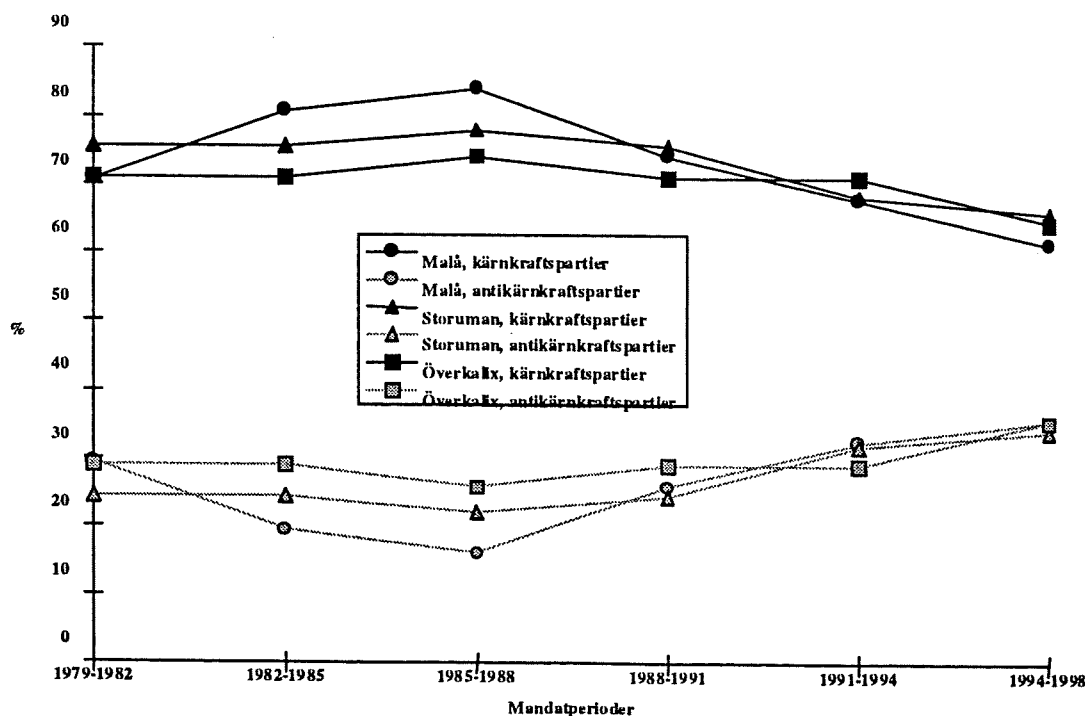
Hypotesen 1 är att det är de politiska partiernas styrka i kommunfullmäktige och kommunstyrelse, som i realiteten avgör om en kommun säger ja eller nej till en förstudie. Partiläget i de tre kommunerna redovisas i figur 3.

Hypotesen om det lokala partiläget håller inte. Det är inte så, att de kommuner där kärnkraftspartierna har absolut majoritet (underhypotesen 1a) säger ja, och att de där de är i minoritet säger nej. Kärnkraftspartierna har förkrossande absoluta majoriteter i samtliga tre kommuner. I Malå var läget 21-10, i Storuman 28-13 och i Överkalix 22-9. Detta talar för att det borde blivit ja i alla tre. Men det är bara två som accepterar och i den ena av dessa, Malå, godtas en förstudie med minsta möjliga

marginal (ordförandens utslagsröst). Att Överkalix säger nej falsifierar hypotesen om absoluta majoriteter. Som kärnkraftspartier har vi klassat socialdemokraterna, folkpartiet och moderaterna, vilka ställde sig bakom Linje 1 eller 2 i folkomröstningen 1980, medan centern, vänsterpartiet och kristdemokraterna, som förordade Linje 3 i folkomröstningen, samt miljöpartiet, som grundades på kärnkraftsmotstånd, har betecknats som antikärnkraftspartier.

Inte heller underhypotesen 1b om kärnkraftspartiernas relativa styrka håller. Det är inte så att ju starkare kärnkraftspartierna är i fullmäktige, desto större blir sannolikheten för ett ja. Kommunen med den starkaste kärnkraftsmajoriteten (Överkalix) sa nämligen nej till en förstudie, medan den med den svagaste (Malå) sa ja, när enligt hypotesen förhållandet borde ha varit det omvända (Vedung och Olofsson 1997: 105ff).

Figur 3 Kärnkrafts- och antikärnkraftspartier i Malå, Storuman och Överkalix

Sysselsättningsläget avgör?

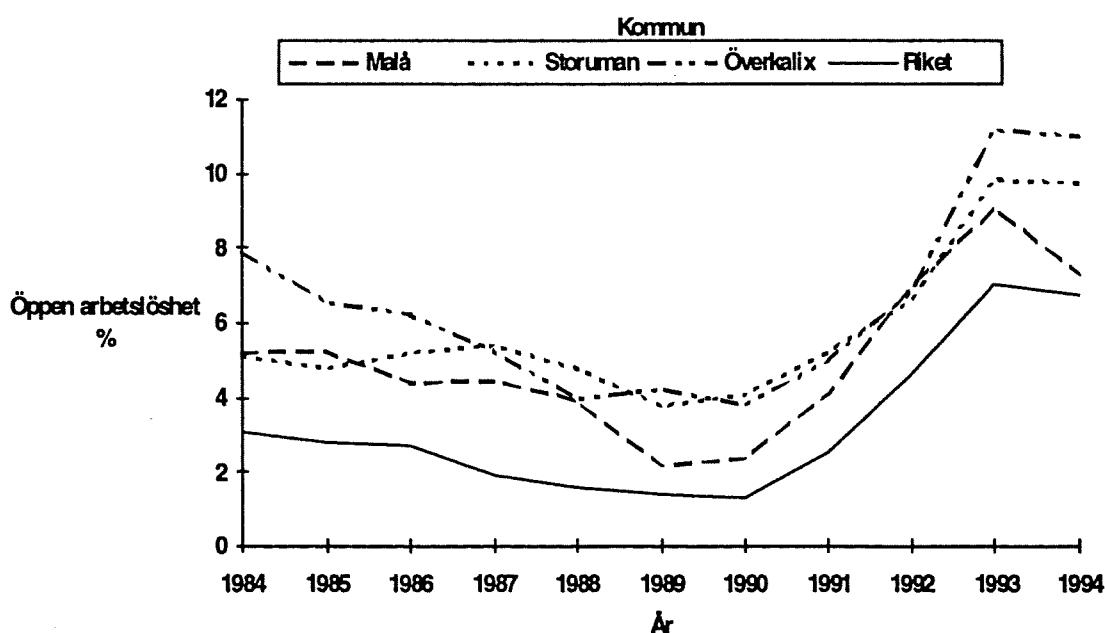
Hypotesen 4 innebär att sysselsättningsläget eller mer bestämt en hög arbetslöshet i kombination med förväntningar om framtida sysselsättning gör kommunen mer positivt inställd till förstudien. Ett framtida slutförvar av utbränt kärnbränsle antogs nämligen skapa betydande sysselsättningsmöjligheter. I ett inledande byggskede skulle cirka 400–600 nya arbetstillfällen skapas och i den inledande driften, då 10% eller 400 kapslar skulle placeras i berggrunden, skulle cirka 150 personer krävas. För den reguljära driften skulle ungefär 220 personer sysselsättas under en lång tid framöver. Det säger sig självt att de positiva bieffekter som dessa nya arbetstillfällen skulle få för kommunmedborgare och ansträngda kommunala

ekonomier skulle kunna uppfattas som mycket stora.

De tre kommunernas arbetslöshetstal och arbetslöshetens utveckling både i kommunerna och i riket visas i figur 4.

Från figur 4 framgår att hypotesen om att hög arbetslöshet skulle driva på befolkningen i en kommun mot en förstudie och mot ett slutförvar inte stämmer. Arbetslösheten var högst i Överkalix som sa nej och lägst i Malå som förefaller ha varit minst negativ av kommunerna, när den enligt hypotesen 4a borde ha varit högst i Malå och lägst i Överkalix. Hypotesen 4b om arbetslöshetens ökningstakt håller inte heller. Trots att Överkalix hade den procentuellt sett snabbast ökande arbetslösheten sa kommunen nej medan de två andra kommunerna, som hade mindre snabbt växande arbetslöshet, sa ja (Vedung och Olofsson 1997:4, 133–136, 139).

Figur 4: Öppen arbetslöshet i Malå, Storuman, Överkalix och riket åren 1984–1994

Massmedias inställning inverkar?

Inställningen hos massmedia, eller mer bestämt den lokala tidningspressen, ligger till grund för hypotesen 3. Vi tänker oss att en positiv eller negativ inställning på ledarplats eller i övrigt redaktionellt material samt intensiteten i dessa inställningar skulle inverka. Båda hypoteserna om att skillnader i lokalpressens agerande förklarar skillnader i kommunernas måste avvisas. Underhypotesen 3a om att negativa tidningar leder till negativa beslut håller inte. I Malå skriver Västerbottens Folkblad (s) absolut ingenting, vilket innebär att den inte kan ha inverkat på beslutet, medan Norra Västerbotten (lib) är klart för ett nej. Eftersom kommunen svarade ja stämmer inte hypotesen. I Överkalix säger Norrbottens-Kuriren(m) absolut ingenting under hela striden. Norrländska Socialdemokraten (s) uttalar sig i frågan först i juni 1993, när den negativa opinionen var väl etablerad, och tycks då luta mot ett svagt nej beroende på att folkopinionen vill detta. I Storumanfallet vill Västerbottens-Kuriren (lib) ha en förstudie med villkor, medan Västerbottens Folkblad (s) inte yttrar sig innan beslutet är fattat. Underhypotesen 3b stämmer inte heller. Det finns ingen lokaltidning med starkt åsiktsengagemang, vare sig för eller mot. Västerbottens-Kuriren kan tyckas ha ett starkt engagemang mot men om det redaktionella materialet läses nära visar det sig att argumenteringen gäller ett slutförvar i Storuman och att tidningen är försiktigt för en förstudie (Vedung och Olofsson 1997:11f, 120ff).

Lokala opinionsrörelsers styrka inverkar!

Hypotesen 2 innebär att styrkan hos lokala utomparlamentariska motståndsrörelser har betydelse. Denna hypotes verkar stämma på våra tre fall. De minsta folkstormarna relativt sett, både till numerär och intensitet, fanns i de två kommuner där förstudier genomfördes och den starkaste fanns i Överkalix där förstudiefrågan avfördes från dagordningen. Anmärkningsvärt är att det verkar finnas en kraftig majoritet på medborgarnivå i alla tre kommunerna mot förstudier men ändå beslutas om en sådan i två av kommunerna. Slutsatsen blir att hypotesen om motopinionsrörelsens styrka verkar stämma. I den kommun där motopinionsrörelsen hade det starkaste folkliga stödet, Överkalix, blev det inget beslut om förstudie. I de kommuner där motopinionsrörelsen hade ett relativt sett mindre stöd bland befolkningen blev det beslut om förstudie (Vedung och Olofsson 1997:8f, 113ff).

I Överkalix finns två namninsamlingar och en enkätundersökning, i Malå en surveyundersökning och en namninsamling och i Storuman en namninsamling.

Den första namninsamlingen i Överkalix upptar 4 278 namnunderskrifter eller 90,8% av en totalbefolkning på 4 714 personer. Den vänder sig mot "arbetarkommunens initiativ om visat intresse för förvaring av utbränt kärnbränsle". Den andra namninsamlingen i Överkalix har 1 559 underskrifter. På utlagda namnlistor "riktade till ungdomar i Överkalix" hade man fått skriva under på "Nej till förstudie, nej till atom-sopor." De allra flesta undertecknarna påstods vara "ungdomar och barn". Här

bör påpekas att antalet individer i kommunen mellan 0–19 år 1993 var 1 061 och mellan 20–44 år 1 320. Detta måste rimligen tyda på att praktiskt taget varje barn och ungdom i Överkalix kommun skrivit på för nej till en förstudie. Den tredje undersökningen är till formen en enkät. Av 1 650 tillfrågade svarade inte mindre än 1 517 nej mot endast 72 ja medan 61 personer avstod från att svara på frågan om en förstudie i kommunen. Kommunen hade 1993 något över 3 000 röstberättigade.

I *Storuman* finns en namninsamling med 4 257 underskrifter, som senare reduceras av kommunen till 3 883 genom att signaturer av icke-kommunboende tas bort. Befolkningen under 1993 i *Storuman* var 7 731 personer. Lite drygt 50% av befolkningen hade skrivit under namninsamlingen där man krävde:

”– Vi säger Nej till SKBs (Svensk kärnbränslehantering AB) förstudie av Storumans kommun som lämplig förvaringsort för kärnbränsleavfall.

– Vi kräver en folkomröstning angående kärnbränsleavfallet för att alla kommuninvånare skall kunna vara delaktiga i beslut gällande huruvida vi ska ta emot avfallet eller inte.”

Den första av de två opinionsmätningarna i *Malå kommun* – en surveyundersökning som genomfördes av Norra Västerbotten genom telefonuppringning – visar på en betydande men alls icke förkrossande majoritet för nej bland kommunens vuxna befolkning. På frågan ”Är du positiv till en förstudie?” svarade 59% nej, 26% ja medan 15% ställde sig tveksamma. På frågan ”Kan du tänka dig slutförvaring av kärnbränsle?” svarade 72,6% nej, 11,3% ja medan 16% var tveksamma. Vi kan notera att surveyen skilde på frågorna om förstudie och slutförvar, att majoriteten mot båda var

betryggande samt att majoriteten mot slutförvaring var starkare än den mot en förstudie. Surveyen visar vidare att nej-sidan var svagare i *Malå än* i *Storuman* och betydligt svagare än i *Överkalix*.

Men opinionsläget i *Malå* är inte entydigt, vilket visas av den andra opinionsmätningen som föreligger. Enligt den sa hela 97,4% (1 635 personer) av de tillfrågade nej till förstudie och blott 2,6% (44) ja. Omräknat till röstberättigade skulle det bli ungefär 51% nej och 1,4% ja. Den totala folkmängden i *Malå* var 4 125 personer den 1 januari 1993 (Vedung och Olofsson 1997:5, 113–120).

Näringsliv och näringslivstraditioner

Hypotesen 5 om att skillnader i aktuellt näringsliv och näringslivstraditioner förklarar olikheterna i förstudiefrågan, kan heller inte avfärdas. Traditionen av bergshantering och ingrepp i naturen kan ha bidragit till att kommunbefolkningen i *Malå* sannolikt var minst negativ medan fjällturismen och älv-tänkandet kan ha inverkat på den kritiska inställningen bland kommunbefolkningarna i *Storuman* och *Överkalix*. Vi kan i denna uppsats inte säga hur stor roll de har spelat men vi misstänker att de inte varit helt utan betydelse. I *Storuman* var exempelvis moderaterna i turistnäringens Tärnaby motståndare samtidigt som partikamraterna i kommunens andra delar var för (Vedung och Olofsson 1997:5, 137–139).

Beslutsprocessernas specifika egenskaper

Slutligen har vi undersökt två grundhypoteser om samspel och motspel mellan det kommunala representativa systemets agerande och motopinionsrörelsernas. Hypotesen 6 tar sikte på specifika egenskaper hos de processer, som leder fram till besluten. Delhypotesen 6a verkar stämma: Ju tidigare en motopinionsrörelse lyckas etablera sig och få tillträde till den kommunala apparatens beslutsprocess, desto större är chanserna till framgång. I Storuman och ännu mer i Malå kommer motopinionsrörelsen igång betydligt senare i förhållande till när kommunen får upp förstudiefrågan på dagordningen, än i Överkalix. I Överkalix kommer den första protestlistan med namn in till kommunen den 3 november 1992, i Storuman den 2 april 1993 och i Malå först den 22 november 1993. Detta kan jämföras med att Lång-Nylundmotionen i Överkalix väcktes den 26 april 1993 och att beslutsprocessen i Storuman och Malå verkar ha inletts i december 1992 respektive april 1993. Detta tyder på att motståndarna var betydligt mer på sin vakt i norrbottenskommunen än i västerbottenskommunerna. Detta kan också vara en av förklaringarna till varför det aldrig blev något beslut om förstudie i Överkalix.

Delhypotesen 6b om beslutsprocessernas öppenhet verkar också stämma. I Överkalix, där beslutsprocessen länge är utomordentligt sluten, fattas aldrig något beslut om förstudie medan det i Malå och Storuman där beslutsprocesserna är betydligt öppnare blir beslut om förstudie. Otivvelaktigt är det så att beslutsprocessen i Överkalix är sluten från början. Organisationer utan-

för den socialdemokratiska partiapparaten har inget tillträde när förstudiefrågan initieras genom att SKB sommaren 1992 informerar arbetarkommunen. Beredningen sköts sedan internt inom den socialdemokratiska apparaten och inte i kommunala organ. I Storuman och Malå däremot startar processerna via kommunala initiativ, vilket borgar för att eventuella partipolitiska åsiktsskillnader i frågan omedelbart kan framföras (Vedung och Olofsson 1997:5-7, 83, 141-158).

Samspel och motspel mellan beslutsfattare och opinionsrörelser

Den sjunde och sista hypotesen som vi tar upp i vår studie, säger att både förstudieförespråkarnas och förstudieopponenternas agerande kan inverka på beslutsprocessen beroende på hur samspelet och motspelet gestaltar sig. Vi vill hävda att denna hypotes döljer den starkaste förklaringen. Avgörande för att det blev ett negativt beslut i Överkalix och ett positivt i Storuman och Malå är de skillnader som finns vad gäller detta samspel och motspel. Processen i Överkalix karakteriseras av ett antal enskildheter, vilka tillsammans bildar ett mer övergripande mönster av hårdförhållanden, som stöter bort och förstärker motopinionen. Processerna i Storuman och Malå karakteriseras på motsvarande sätt av några enskildheter, som bildar ett annat mönster av öppenhet, vilka väl också i och för sig kritiseras och upplevs som otillräckliga av motståndslägren men som ändå är mer samförståndsinriktade och öppna än i Överkalix. Det är i dessa skillnader i fråga

om samspel och motspel som den viktigaste förklaringen till de olika utfallen skall sökas.

I Överkalix kommer oppositionen igång mycket tidigt, sannolikt beroende på att den första informationsträffen med SKB i juni 1992 är sluten genom att den äger rum i socialdemokratiska partiet samtidigt som nyheten om detta slutna möte läcker ut i lokalpressen och väcker misstänksamhet. Lokalpressens nyhetsförmedling spelar här således en roll för den fortsatta utvecklingen. Under alla omständigheter lyckas de två egenföretagarna Gerd Thörnqvist och Tore Karlsson, Vippa-Tore, mobilisera ett motstånd genom att lägga ut namnlistor. Redan den 3 november kan motståndarna skicka in den första protestskrivelsen med en lista med 4 000 namn. Namnlistan och protesten delges i och för sig fullmäktige, men det blir ingen debatt och ingen åtgärd vidtas. I stället är de kommunbärande socialdemokraterna helt inställda på att få en förstudie till stånd. De ledande inom partiet förbereder en motion i frågan och tänker sig att den skall gå igenom samma dag som den väcks och utan beredning i officiella kommunala organ. En centerpartist och en vänsterpartist lyckas stoppa detta genom att hänvisa till kommunallagens krav på beredning av en fråga av denna typ. Genom att motionen på detta sätt hänskjuts till kommunstyrelsen för beredning får den utomparlamentariska medborgaroppositionen tid på sig att formuleras. Aktionsgruppen mot atomsopor i Överkalix bildas och ett informationsmöte ordnas i juni till vilket politikerna bjuds in. Skrivelsen, undertecknad av två kvinnor, och annonserandet av ett protestmöte gör inget starkare intryck på kommunstyrelsens arbetsutskott, som den 1 juni 1993 tillstyrker s-motionen och föreslår

att kommunstyrelsen skall begära en förstudie i kommunen. De två kvinnornas skrivelse tycks inte ha behandlats i samband med s-motionen, som man skulle kunna vänta sig. I stället tillförs den ärendet i ett senare beslut samma dag. Kommunens politiska ledning tycks vara helt inriktad på att nonchalera det lokala folkliga motståndet och trumfa igenom ett beslut om en förstudie.

Aktionsgruppens möte röner en väldig uppslutning. Frågan är om Överkalix någonsin efter beslutet om demokratins genomförande 1918 upplevt någon motsvarighet. När mötet avslutas med en demonstration till kommunalhuset finns emellertid ingen politiker där för att ta emot medborgartåget. De två ledande politikerna, kommunstyrelsens ordförande Roland Lång och moderaten Leif Stoltz, har valt att i stället delta i en fest och åka flotte på Kalixälven. Denna nonchalans väcker förbittring. Ungefär vid denna tid uppstår också en motopinionsrörelse bland ortens ungdomar, vilket resulterar i en lång namnlista med protester den 24 juni.

Ännu allvarligare för den socialdemokratiska kommunledningen är emellertid att det inom det egna partiet uppstår en oppositionsrörelse, som genomför en egen enkät för att verkligen pejla opinionen. Vetskapen om denna opposition får kommunledningen att omkring den 24 juni svänga och på fullmäktigemötet den 28 juni begära återremiss för att hinna med mer information till medborgarna. Men kommunledningen går inte den utomparlamentariska oppositionen till mötes vad gäller val av talare och talartider. Detta skapar ytterligare förbittring hos motståndet. När den socialdemokratiska oppositionsgruppen i slutet av augusti

meddelar partikamraterna i kommunens ledning att det finns ett förkrossande motstånd mot en förstudie fattas beslutet att motionen skall dras tillbaka på första ordinarie sammanträde i arbetarkommunen. Fram till dess skall frågan hanteras som vanligt genom kommunala organ. Det informationsmöte som i kommunens regi hålls i november blir ytterst hätskt. Kommunledningen ger upp kampen och drar tillbaka motionen. Drömmen om en högteknologisk anläggning som skall skapa en stabil ekonomisk grundval för Överkalix under överskådlig framtid slås därmed i spillror.

Beslutsprocessen i de andra två kommunerna kännetecknas inte alls av samma slutenhet och nonchalans mot oliktankande. Beredningen av frågan sker redan från början i kommunala organ som kommunstyrelsens arbetsutskott och kommunstyrelsen. SKB kommer in och informerar samtliga partier samt allmänheten. I Storuman ordnas en remissomgång, vilket är unikt för de tre kommunerna. Processerna i Storuman och Malå kännetecknas av ett helt annat hänsynstagande till opponenter än i Överkalix.

Det är denna skillnad i samspel och motspel mellan beslutsfattare och motopinionsrörelser, mellan å ena sidan Överkalix och å andra sidan Malå och Storuman, som till syvende og sist förklarar varför det blev nej i Överkalix och ja i Malå och Storuman. Kommunledningen i Överkalix agerar gång på gång kraftfullt och självmedvetet – sannolikt i syfte att undgå partipolitisk och folklig opposition. Men detta provocerar den folkliga oppositionen och även en elitopposition inom det socialdemokratiska partiet till än kraftigare motstånd, vilket till sist leder till att kommun-

ledningen finner för gott att retirera och ge upp kampen (Vedung och Olofsson 1997:5–7, 141–158).

Författarnas anmärkning

Uppsatsen utgår från sammanfattningen av vår större studie *Lokalsamhällets beslutsfattande om kärnavfallet: Tre kommuner i norr* (Stockholm: Statens kärnkraftinspektion, SKI Rapport 97:38, 1997). Delar av resultaten har också presenterats i Rolf Lidskog, red., *Kommunen och kärnavfallet: Svensk kärnavfallspolitik på 1990-talet*, Stockholm: Carlssons. Den större studien utarbetades med ekonomiskt stöd av Nationelle samordnaren på kärnavfallsområdet (M1996:C, Miljödepartementet) och Statens kärnkraftinspektion, båda Stockholm. I ett tidigare skede erhöles stöd från Rådet för grundläggande högskoleutbildning, Stockholm. Det går också en tråd tillbaka till disciplinprogrammet Demokrati i förändring, som leds av professor Gunnel Gustafsson, Umeå och stöds av Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet, Stockholm. Till samtliga nämnda institutioner och personer frambäres härmed ett värdsamt tack.

¹ Hur folkomröstningstanken hanterades i praktiken i förstudiebesluten utreds i Vedung och Olofsson 1997, s. 84.

Referenser

Gidlund, Janerik, 1978

"Aktionsgrupper och lokala partier: Temporära politiska organisationer i Sverige 1965-1975". Lund: LiberLäromedel

Holmberg, Sören och Kent Asp, 1984

"Kampen om kärnkraften: En bok om väljare, massmedier och folkomröstningen 1980". Stockholm: Liber

Lidskog, Rolf, (red.), 1998

"Kommunen och kärnavfallet: Svensk kärnavfallspolitik på 1990-talet". Stockholm: Carlssons

Lindström, Stefan, 1991

"Hela nationens tacksamhet: Svensk forskningspolitik på atomenergiområdet 1945-1956". Stockholm: Stockholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen

Malå kommun

"Resultat kommunala folkomröstningen", Bilaga till protokoll fört vid kommunala folkomröstningen

SFS 1991:900

Storumans kommun, kommunfullmäktige, protokoll 1995-11-28

SvD 950918, "Klart nej till prov om kärnavfall"

Vedung, Evert, 1979

"Kärnkraften och regeringen Fälldins fall". Stockholm: Rabén & Sjögren

Vedung, Evert, 1980

"Kärnkraften och partisystemet i Sverige." I "Politica: Tidsskrift for politisk videnskab", 12, nr 1, 108-139

Vedung, Evert och Patrik Olofsson, 1997

"Lokalsamhällets beslutsfattande om kärnavfallet: Tre kommuner i norr" SKI-rapport 97:38. Stockholm: Statens kärnkraftinspektion

Wittrock, Björn och Stefan Lindström, 1984

"De stora programmens tid: forskning och energi i svensk politik". Stockholm: Akademilitteratur